

BD-01

અધ્યેતાનો વિકાસ અને અધ્યયન-અધ્યાપન પ્રક્રિયા પેપર-II નવો કોર્સ

Time : 3 Hours]

[Total Marks: 100

- સૂચના : (1) બધા (પાંચ) પ્રશ્નો ફરજિયાત છે.
(2) વિકલ્પો આંતરિક છે.
(3) જમણી બાજુ દર્શાવેલ આંકડા પ્રશ્નોના ગુણ દર્શાવે છે.
(4) બિન-જરૂરી લાંબા જવાબ ક્ષતિ ગણાશે.

1. નીચે આપેલા પ્રશ્નોમાંથી ગમે તે ત્રણ પ્રશ્નોના આશરે 400 શબ્દોમાં ઉત્તરો આપો. (30)

- (ક) શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનની સંકલ્પના અને કાર્યક્ષેત્ર જણાવી, તેની અભ્યાસ પદ્ધતિઓનો નામ-નિર્દેશ કરો.
(ખ) અધ્યયનના મુખ્ય સિધ્ધાંતો જણાવો. આંતરસૂઝ દ્વારા અધ્યયનનો કોલહરનો પ્રયોગ વર્ણવી, તેના શૈક્ષણિક ફલિતાર્થ જણાવો.
(ગ) બુદ્ધિનો અર્થ અને સ્વરૂપ સમજાવો. બુદ્ધિ અંગેનો સ્પિયરમેનનો દ્વિઅવયવી સિધ્ધાંત વર્ણવો.
(ઘ) “સાંપ્રતયુગમાં માર્ગદર્શન માનવ કારકિર્દીનું અનિવાર્ય અંગ બની ગયું છે.” સમજાવો.
(ચ) અભિપ્રેરણાનો અર્થ અને પ્રકારો જણાવો. તમે તમારા વિદ્યાર્થીઓને કઈ રીતે અભિપ્રેરિત કરશો ?

2. (અ) વૃદ્ધિ અને વિકાસનો અર્થ સમજાવી; તેને અસર કરતાં પરિબળો વર્ણવો. (8)

(બ) વ્યક્તિગત તફાવતો એટલે શું ? વ્યક્તિગત તફાવતોના સંદર્ભમાં શિક્ષણ વ્યવસ્થા કેવી રીતે ગોઠવશો ? (8)

અથવા

(અ) બચાવપ્રયુક્તિનો અર્થ અને પ્રકારો જણાવી; કોઈ પણ બે પ્રકારો ઉદાહરણ સહિત સમજાવો. (8)

(બ) અધ્યયન સંક્રમણ એટલે શું ? તેના પ્રકારો જણાવો. અધ્યયન સંક્રમણના જ્ઞાનનો અધ્યાપન કાર્યમાં વિનિયોગ કેવી રીતે કરશો ? (8)

3. નીચે આપેલા પ્રશ્નોમાંથી ગમે તે ચાર પ્રશ્નોના આશરે 200 શબ્દોમાં ઉત્તરો આપો. (20)
- (ક) વ્યક્તિત્વ એટલે શું ? વ્યક્તિત્વ વિકાસના સિધ્ધાંતો સમજાવો.
(ખ) ભારતીય સંદર્ભમાં તરુણોની જરૂરિયાતો અને સમસ્યાઓ જણાવો.
(ગ) અધ્યયનને અસર કરતાં પરિબળો જણાવી; અધ્યેતા સંબંધી પરિબળો ચર્ચો.
(ઘ) અભિયોગ્યતા એટલે શું ? અભિયોગ્યતા માપનનું મહત્ત્વ જણાવો.
(ચ) “અપવાદરૂપ બાળકો” એટલે શું ? તમારા વર્ગમાંથી અપવાદરૂપ બાળકો કેવી રીતે શોધી કાઢશો અને અભિપ્રેરિત કરશો ?
(છ) “શિક્ષકનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય એ બાળકના સર્વાંગી વિકાસની પૂર્વશરત છે.” સમજાવો.
4. નીચે આપેલા પ્રશ્નોમાંથી ગમે તે છ પ્રશ્નોના આશરે 150 શબ્દોમાં ઉત્તરો લખો. (24)
- (ક) મનોવિજ્ઞાનનું જ્ઞાન શિક્ષકને કઈ રીતે ઉપયોગી બને છે ?
(ખ) અનુકૂલનનો અર્થ સમજાવી; “અનુકૂલિત વ્યક્તિ” ના લક્ષણો જણાવો.
(ગ) સલાહ એટલે શું ? દિશાસૂચક અને બિન દિશાસૂચક સલાહ વચ્ચેનો ભેદ સ્પષ્ટ કરો.
(ઘ) અધ્યેતાના સામાજિક વિકાસમાં શિક્ષકની ભૂમિકા સ્પષ્ટ કરો.
(ચ) સામાજિકતામિતિ એટલે શું ? વર્ગખંડમાં તેનો ઉપયોગ કેવી રીતે કરશો ?
(છ) મેસ્લો “જરૂરિયાતની શ્રેણી” દ્વારા માનવપ્રેરણાનો સિધ્ધાંત કેવી રીતે સમજાવે છે ?
(જ) સમસ્યારૂપ બાળકોમાં કઈ-કઈ સમસ્યાઓ જોવા મળે છે ?
(ઝ) નીચેના પારિભાષિક શબ્દો સમજાવો :
(1) ઉદીપક (2) પ્રતિચાર
(3) કારકવર્તન (4) પુનઃપ્રાપ્તિ
5. માંગ્યા પ્રમાણે ઉત્તરો આપો. (બધા ફરજિયાત છે.) (10)
- (ક) ગિલ્ફર્ડનું SI મોડલ ટૂંકમાં સમજાવો.
(ખ) શાસ્ત્રીય અભિસંધાન અને કારક અભિસંધાન વચ્ચેનો તફાવત જણાવો.
(ગ) માર્ગદર્શનના પ્રકારો જણાવો.
(ઘ) સંઘર્ષના મુખ્ય પ્રકારો જણાવો.
(ચ) ગુજરાતમાં પ્રમાણિત થયેલ બુદ્ધિકસોટીના નામ આપો.

BD-01

Development of Learner and Teaching-Learning process

Paper-II New Course

Time : 3 Hours]

[Total Marks : 100

- Instructions :**
- (1) All the (Five) questions are compulsory.
  - (2) Options are internal.
  - (3) Figures to the right indicate the marks of question.
  - (4) Unduly lengthy answer will be considered a discredit.

1. Answer any **three** of the following questions in about **400** words each. **(30)**

- (a) State the concept of Educational Psychology and its scope. Name the methods of Educational Psychology.
- (b) State the main principles of Learning. Describe the experiment of Kolahar's Insight and state its educational implications of Insight in learning.
- (c) Explain the meaning and nature of intelligence. Describe Spearman's Two Factor Theory of Intelligence.
- (d) "In present era Guidance is the integral part of human career." Explain.
- (e) State the meaning and types of motivation. How will you motivate your students in your class-room ?

2. (a) Explain the meaning of growth and development. Describe the factors influencing them. **(8)**

- (b) What are individual differences ? How will you organize education system keeping in view these differences ? **(8)**

OR

- (a) What is a "Defense Mechanism" ? State the types of defense mechanism and explain with illustrations any two of them. **(8)**

- (b) What is "Transfer of Learning" ? State its types. How will you apply the knowledge of transfer of learning in the teaching process ? **(8)**

3. Answer any **four** of the following questions in about **200** words each. **(20)**
- (a) State the meaning of “personality” and explain the principles of personality development.
  - (b) State the needs and the problems of adolescence in the Indian context.
  - (c) Mention the kinds of factors affecting on learning. Discuss the “Learner-related” factors.
  - (d) What is Aptitude ? Explain the importance of the measurement of Aptitude.
  - (e) What is the concept of “Exceptional Children” ? How will you find out about the exceptional children from your class-room and motivate them ?
  - (f) “The mental health of a Teacher is a priori condition of the child’s all-round-development.” Explain.
4. Answer any **six** of the following questions. Each answer should be in about **150** words. **(24)**
- (a) How is the knowledge of psychology useful to teachers ?
  - (b) Explain the meaning of “Adjustment.” Discuss the characteristics of an adjusted person.
  - (c) What is counselling ? Distinguish between the directed and non-directed counselling ?
  - (d) Evaluate the role of a teacher in social development of a learner.
  - (e) What is Sociometry ? How will you apply this method in your class-room ?
  - (f) Explain Maslow’s theory of hierarchy of needs with reference to human motivation.
  - (g) What types of problems have to be faced by a problem-child ?
  - (h) Define the following terms :
    - (1) Stimulus
    - (2) Response
    - (3) Operant Behaviour
    - (4) Recovery.
5. Answer the questions as directed. (All are compulsory) **(10)**
- (a) Explain in short : Guil Ford’s SI model.
  - (b) Explain the differences between classical conditioning & Operant conditioning.
  - (c) State the types of Guidance.
  - (d) Explain the types of conflicts.
  - (e) Name some of the standardized Intelligence Tests of Gujarat.